
Tarptautinė konferencija
Tarpukario Vilnius:
dailės ir architektūros pavidalai
1919–1939 metais

2019 m. spalio 25 d. Vytauto Kasiulio dailės muziejus
(A. Goštauto g. 1, Vilnius)

Międzynarodowa konferencja naukowa
Międzywojenne Wilno:
kszałty sztuki i architektury
w latach 1919–1939

25 października, 2019. Muzeum Sztuki Vytautasa Kasiulisa
(ul. A. Goštauto 1, Wilno)

International Conference
Interwar Vilnius:
Shapes of Art and Architecture
in 1919–1939

October 25, 2019. Vytautas Kasiulis Art Museum
(A. Goštauto str. 1, Vilnius)

Pranešimų santraukos / Streszczenia / Abstracts

Organizatorius / Organizer / Organiser

Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas

Vilnius
Academy
of Arts

Konferenciją remia / Sponsorzy konferencji / The conference is supported by

Lietuvos kultūros taryba, Lietuvos mokslo taryba (Projekto S-MOD-17-12 sklaida)

LITHUANIAN
COUNCIL FOR
CULTURE

Research
Council of
Lithuania

Konferencijos partneriai / Partnerzy konferencji / Project partners

Lenkijos institutas Vilniuje, Vytauto Kasiulio dailės muziejus

LENKIJOS
INSTITUTAS
VILNIUJE

Koordinatorės / Koordynatorzy / Coordinators

dr. Algė Andriulytė, dr. Rasa Butvilaitė, Edita Povilaitytė-Leliugienė

Dizainerė / Projektant / Design Edita Namajūnienė

Tiražas / Circulation 50

Vilniaus dailės akademija
Vilniaus dailės akademijos leidykla

Vilniaus tarpukario dailė ir architektūra pastaraisiais metais sulaukia vis didesnio susidomėjimo tiek Lietuvoje, tiek ir kaimyniniuose kraštuose (pirmiausia Lenkijoje). Šiandien vilnietiško modernizmo tema tampa ypač aktuali, kadangi skatina analizuoti 1919–1939 m. Vilniaus ir Vilniaus krašto dailę bei architektūrą kaip bendrą Europos modernizmo istorijos dalį, išryškina savitus vietos kultūros modernizacijos bruožus.

Konferencijos tikslas sutelkti įvairių sričių (dailės istorijos ir teorijos, architektūros, paveldo) specialistus ir pabandyti atsakyti į klausimus: ar buvo (koks buvo) vilnietiškas modernizmas? Kokios jo sąsajos su vietos tradicija ir paveldu? Kokios priežastys galėjo lemti vilnietiško modernizmo (ne)susiklostymą? Koks buvo valstybės institucijų ar pavienių asmenų vaidmuo formuojant dailės, architektūros ir paveldosaugos procesus? Keldami šiuos ir kitus klausimus siekiame apsvarstyti aktualiausius vilnietiško modernizmo apraiškų sampynų mazgus 1919–1939 m. dailėje, architektūroje ir pavelde.

In the recent years, Vilnius art and architecture of the interwar period has been receiving increasingly more interest both in Lithuania and the neighbouring countries (above all, Poland). Today, the theme of Vilnius modernism acquires special relevance as it encourages us to analyse the art and architecture of Vilnius and the Vilnius region in 1919–1939 as part of the common history of European modernism, and brings out the local features of cultural modernisation.

The aim of the conference is to bring together specialists in various fields (art history and theory, architecture and heritage) and try to answer the questions: did the Vilnius modernism exist, and what was it like? How is it related to the local tradition and heritage? What reasons might have determined the formation (or lack of it) of the Vilnius modernism? What was the role of state institutions or private individuals in shaping the processes of art, architecture and heritage protection? By raising these and other questions, we aim to discuss the most relevant interlacement points of Vilnius modernism in art, architecture and heritage in 1919–1939.

- 8.30** Registracija / Rejestracja / Registration
9.00 Įžanginis žodis / Przedmowa / Introduction

I sesija / I sesja / I session

- 9.10–10.30** Moderuoja / Moderowane przez / Moderated by **Ilona Mažeikienė**
- 9.10 Dr. Algė Andriulytė** (Vilniaus dailės akademija). **Moterų dailė tarpukario Vilniuje** / Kobiety artyści w międzywojennym Wilnie / Women Artists in the Interwar Vilnius
- 9.30 Dr hab. Iwona Luba** (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego). Modernizmo šaltiniai ir kontekstai tarpukario Vilniaus dailėje / **Źródła i konteksty modernizmu w sztuce międzywojennego Wilna** / Sources and Contexts of Modernism in the Art of Vilnius in the Interwar Period
- 9.50 Dr Małgorzata Geron** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Modernumo ir tradicijos dialogas Bronisławo Jamontto 3 dešimtmečio peizažinėje tapyboje / **Dialog nowoczesności z tradycją w pejzażach Bronisława Jamontta z lat 20. XX wieku** / Dialogue of Modernity and Tradition in the Landscapes by Bronisław Jamontt from the 1920s
- 10.10 Prof. dr hab. Swietłana Czerwonaja** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Henrykas Kuna i Tymonas Niesiołowski: naujos tendencijos XX a. 4 dešimtmečio Vilniaus dailėje / **Henryk Kuna i Tymon Niesiołowski: nowe trendy w artystycznej kulturze Wilna lat 30** / Henryk Kuna and Tymon Niesiołowski: New Trends in the Artistic Culture of Vilnius in the 1930s.
- 10.30–10.50** Kavos pertrauka / Przerwa na kawę / Coffee break

* Pranešimai verčiami į / iš lietuvių ir lenkų kalbas, pranešimai anglų kalba neverčiami. Pranešimų trukmė 15 min.

* Prezentacje są tłumaczone synchronicznie z / do litewskich i polskich, prezentacje wykonane w języku angielskim nie są tłumaczone. Czas prezentacji – 15 min.

* Presentations are simultaneously translated from / into Lithuanian and Polish, presentations made in English are not translated. Duration of the presentation – 15 min.

II sesija / II sesja / II session

- 10.50–12.30** Moderuoja / Moderowane przez / Moderated by **dr. (hp) Rūta Janonienė**
- 10.50 Prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski** (Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata w Warszawie / Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Vilniaus 1919–1939 m. dailės tyrinėjimais Lenkijoje / **Polskie badania nad wileńskim środowiskiem artystycznym 1919–1939** / Polish Research on the Vilnius Artistic Community (1919–1939)
- 11.10 Doc. dr. Helmutas Šabasevičius** (Vilniaus dailės akademija / Lietuvos kultūros tyrimų institutas). **Adomo Mickevičiaus Vėlinės Vilniaus teatruose XX a. I pusėje** / *Dziady* Adama Mickiewicza w teatrach wileńskich w pierwszej połowie 20 stulecia / *Dziady* (Forefathers' Eve) by Adam Mickiewicz in Vilnius Theatres at the first half of the 20th century
- 11.30 Dr hab. Katarzyna Kulpińska** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Gracjanas Achrem-Achremowiczius: Vilniaus grafikas, dizaineris, bibliofilas ir leidėjas / **Gracjan Achrem-Achremowicz: wileński grafik, projektant, bibliofil, wydawca** / Gracjan Achrem-Achremowicz: Vilnius Printmaker, Graphic Designer, Bibliophile and Publisher
- 11.50 Dr. Aistė Dičkalnytė** (Kauno kolegija). **Modernėjanti tarpukario Vilniaus baldininkystė: Baldų dizainas ir kūrėjai** / Rozwijające się meblarstwo międzywojennego Wilna: wzornictwo i twórcy mebli / Modernizing Furniture Making in the Interwar Vilnius: Design and Makers of the Furniture
- 12.10 Diskusijos / Dyskusje / Discussions**
- 12.30–14.00** Pietūs / Obiad / Lunch

III sesija / III sesja / III session

- 14.00–15.20** Moderuoja / Moderowane przez / Moderated by **dr. Rasa Antanavičiūtė**
- 14.00** **Doc. dr. Rasa Butvilaitė** (Vilniaus dailės akademija). **Tarpukario Vilniaus visuomeniniai pastatai** / Architektura użyteczności publicznej w międzywojennym Wilnie / Public Buildings in the Interwar Vilnius
- 14.20** **Prof. dr. Marija Drėmaitė** (Vilniaus universitetas). Būsto architektūra tarpukario Vilniuje / Architektura mieszkalna w międzywojennym Wilnie / **Residential Architecture in the Interwar Vilnius**
- 14.40** **Sebastian Wicher** (Galeria im. Sleńdzińskich w Białymstoku). Architekto Stanisława Bukowskiego pasiekimai Vilniuje – indėlis į tolesnius tyrimus / **Wileński dorobek architekta Stanisława Bukowskiego – przyczynek do dalszych badań** / Achievements of the Architect Stanisław Bukowski in Vilnius – a Contribution to the Further Research
- 15.00** **Edita Povilaitytė-Leliugienė** (Vilniaus dailės akademija). **Paveldo tyrimų problemos tarpukario Vilniuje: tarp individualių praktikų ir institucinio reguliavimo** / Problemy badań dziedzictwa w międzywojennym Wilnie: między praktykami indywidualnymi a regulacjami instytucjonalnymi / Problems of Heritage Investigation in the Inter-war Vilnius: Between Individual Practices and Institutional Regulation
- 15.20–15.40** Kavos pertrauka / Przerwa na kawę / Coffee break

IV sesija / IV sesja / IV session

- 15.40–18.00** Moderuoja / Moderowane przez / Moderated by **dr. Ieva Pleikienė**
- 15.40** **Dr. Anna Kostrzyńska-Miłosz** (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk). Meno ir amatų paroda 1924 m. Vilniuje, tradicija ar

modernumas? / **Wystawa sztuk i rzemiosł w Wilnie 1924, tradycja czy nowoczesność?** / Exhibition of Arts and Crafts in Vilnius 1924, Tradition or Modernisation?

16.00 Dr. Dariusz Konstantynów (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego). Paskutinis žvilgsnis į Vilniaus meną prieš Antrąjį pasaulinį karą: Vilniaus dailininkų paroda Varšuvos Meno propagandos institute (1937) / **Ostatnie spojrzenie na sztukę wileńską przed II wojną światową: Wystawa Artystów Wileńskich w warszawskim Instytucie Propagandy Sztuki (1937)** / The Last Glance on Vilnius Art Before World War II: Exhibition of Vilnius Artists in Warsaw (Institute of Propaganda of Art, 1937)

16.20 Prof. zw. dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Vilniaus Stepono Batoro universiteto Dailės fakulteto studentai ir absolventai „lenkiškame Londone“ po 1939 m. / **Studenci i absolwenci Wydziału Sztuk Pięknych USB w Wilnie w polskim Londynie po 1939 roku** / Students and Graduates of the Fine Arts Faculty at the Stefan Batory University in Vilnius in the “Polish London” after 1939

16.40 Prof. dr. (hp) Giedrė Jankevičiūtė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas / Vilniaus dailės akademija). **Tamsūs laikai, šviesūs vaizdai: Vilniaus dailė ir dailininkai 1939–1941 m.** / Ciemne czasy, jasne obrazy: sztuka i artyści Wilna w latach 1939–1941 / Dark Times, Bright Images: Vilnius' Art and Artists During 1939–1941

17.00 Diskusijos / Diskusje / Discussions

17.20–18.20 Konferencijos uždarymas / Zamknięcie konferencji / Closing of the Conference

18.30 Ekskursija konferencijos pranešėjams Lietuvos meno pažinimo centre TARTLE (Užupio g. 40, Vilnius) / Wycieczka dla prelegentów konferencji w Centrum Poznania Sztuki Litewskiej TARTLE (ul. Užupio 40, Wilno)

Conference speakers are invited for a guided tour at the Lithuanian Art Centre TARTLE (Užupio str. 40, Vilnius)

Moterų dailė tarpukario Vilniuje

Dr. Algė Andriulytė

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

alge.andriulyte@vda.lt

Pranešime aktualizuojama 1919–1939 metų Vilniaus dailininkų kūryba, pristatomos skirtingos moterų kūrėjų kartos ir remiantis konkrečiais atvejais (Leonos Szczepanowicz, Hannos Milewskos, Romanos Gintytlo ir kitų) keliami klausimai, koks buvo moterų dailininkų vaidmuo tarpukario Vilniaus visuomenėje ir kodėl jų kūryba aktuali šiandien? Įvairių kartų kūrėjos studijavo Vilniaus Stepono Batoro universiteto Dailės fakultete, dalyvavo dailės draugijų veikloje, dirbo mokyklose, rengė parodas, reiškėsi spaudoje dailės klausimais. Dalis menininkų, aktyviai veikusių tarpukario Vilniaus gyvenime, Antrojo pasaulinio karo metais (ar vėliau) išvyko į Lenkiją ir ten tęsė savo darbus (Barbara Houwalt, Krystyna Wróblewska). Vos keletas jų (Eugenia Sienkiewicz-Przyałgowska, Sofija Urbonavičiūtė-Subačiuvienė) liko Vilniuje ir bandė pritaikyti prie pakitusios politinės santvarkos bei išgyventi. Vienos žuvo karo metu per antpuolius (tapytoja Kazimiera Adamska-Rouba) arba nacių įkurtose naikinimo stovyklose (Roza (Rachel) Suckever-Ušajeva), kai kurių likimai visai nežinomi. Tarpukariu kūrusių moterų darbai (tapyba, grafika, skulptūra) yra svarbūs vilnietiškos kultūros modernėjimo liudytojais.

Dr. **Algė Andriulytė** nuo 1998 m. dirba Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institute, yra Šiuolaikinės dailės skyriaus vedėja. Pagrindinė jos tyrinėjimų sritis – Lietuvos XIX a. antros pusės – XX a. pirmos pusės dailės istorija ir vizualioji kultūra, modernizacijos procesai, Vilniaus kultūros tyrimai. Savo tyrinėjimus mokslininkė yra paskelbusi Lietuvos ir užsienio mokslo leidiniuose, išleido monografiją *Ferdynandas Ruszczycas: Civis vilnensis sum* (Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2018), 2019 m. knyga buvo apdovanota Vilniaus klubo premija. 2008–2018 m. koordinavo periodinio mokslinio leidinio *Acta Academiae Artium Vilnensis* leidybą, nuo 2017 m. jo redakcinės kolegijos narė. 2005 m. tapo Lietuvos dailės istorikų draugijos nare, nuo 2016 m. yra draugijos pirmininkė.

Women artists in the Interwar Vilnius

Dr. Algė Andriulytė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

alge.andriulyte@vda.lt

The presentation actualizes different generations of women artists who worked in Vilnius from 1919 to 1939. The questions what was the role of women artists in interwar Vilnius society, and why their artworks are actual today are discussed. Women artists studied at the Faculty of Fine Arts of Vilnius Stephen Bator University, took part in activities of art societies, worked in schools, organized exhibitions, and appeared in the press on art issues. Some of the artists who were active in interwar Vilnius life went to Poland during World War II (or later) and continued their work there (Barbara Houwalt, Krystyna Wróblewska). Few of them stayed in Vilnius and tried to adjust to the changes of political system and survive there (Eugenia Sienkiewicz-Przyałgowska, Sofia Urbonavičiūtė-Subačiuvienė). The artists were killed in the war during the assaults (Kazimiera Adamska-Rouba) or in concentration camps founded by the Nazis (Roza (Rachel) Suckever-Ushaev), some artist's fate is unknown. Women artists works (paintings, graphics, and sculpture) are important witnesses of the modernization of interwar Vilnius culture.

Algė Andriulytė, PhD, is a senior researcher at the Institute of Art Research of Vilnius Academy of Arts, Lithuania. She studied history of art at Vilnius Academy of Arts (MA, 1997; PhD, 2006). Her research focuses on art and visual culture in Lithuania in the late 1800s and early 1900s, modernization processes, and research of Vilnius culture. In 2018 she published the book *Ferdynandas Ruszczycas: Civis Vilnensis Sum* (Vilnius: Vilnius Academy of Arts Press, 2019). 2008–2018 she coordinated the publishing of the peer-reviewed periodical *Acta Academiae Artium Vilnensis*, from 2017 – the member of the Editorial Board. Andriulytė became a member of the Lithuanian Society of Art Historians in 2005, and has been the chairperson of the Society since 2016.

Źródła i konteksty modernizmu w sztuce międzywojennego Wilna

Dr hab. Iwona Luba

Polska

Uniwersytet Warszawski

iluba@uw.edu.pl

Referat poświęcony będzie próbie definicji terminu „wileński modernizm”, jego najwcześniejszym przejawom w różnych, a nawet wzajemnie sprzecznych, formułach. Wskazane zostaną źródła nowoczesnej sztuki w Wilnie po zakończeniu Wielkiej Wojny, artystyczne, historyczne i ideologiczne konteksty dynamicznie zmieniającego się zjawiska modernizmu w Wilnie – od schyłkowego symbolizmu, przez neoklasycyzm, po sztukę stricte awangardową. Uwzględnione zostaną zarówno teoretyczne deklaracje/manifesty, jak i dzieła sztuki oraz ich ówczesne interpretacje.

Iwona Luba – Dr hab., mieszka i pracuje w Warszawie. Jest absolwentką Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie wykłada i kieruje Zakładem Historii Sztuki i Kultury Nowoczesnej. Opublikowała m.in.: *Dialog nowoczesności z tradycją. Malarstwo polskie dwudziestolecia międzywojennego* (2004); *Duch romantyzmu i modernizacja. Sztuka oficjalna Drugiej Rzeczypospolitej* (2012); *Berlin. Szalone lata dwudzieste. Życie nocne i sztuka* (2013); *Władysław Strzemiński – zawsze w awangardzie. Rekonstrukcja nieznannej biografii 1893–1917* (z E.P. Wawer, 2017), *Awangarda w CBWA. Wystawy Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego, Henryka Stażewskiego, Marii Ewy Łunkiewicz-Rogoyńskiej w latach 1956–1969* (2017); jako redaktor naukowy: *De Chirico, Teksty o sztuce. Wybór* (2012), *Władysław Strzemiński, Teoria widzenia* (2016). Prowadzi badania nad sztuką polską i europejską XX wieku, w szczególności nad awangardą w Polsce i Rosji oraz związkami sztuki z polityką. W kręgu jej ostatnich badań znajdują się Władysław Strzemiński i Kazimierz Malewicz, a także sztuka i kultura odwilży w Polsce w kontekście międzynarodowym.

Sources and contexts of modernism in the art of Vilnius in the interwar period

Dr. habil. Iwona Luba

Poland
University of Warsaw
iluba@uw.edu.pl

The paper will be devoted to an attempt to define the term “Vilnius modernism”, its earliest manifestations in various, and even contradictory, formulas. The sources of modern art in Vilnius after the end of the Great War, artistic, historical and ideological contexts of the dynamically changing phenomenon of Vilnius modernism – from late symbolism, through neoclassicism, to strictly avant-garde art – will be indicated. Both theoretical declarations/manifestoes, as well as works of art and their interpretations at that time, will be taken into account.

Iwona Luba – PhD habil., works and lives as researcher in Warsaw, Poland. She is associate professor, Head of the Department of Modern Art and Culture History in the Institute of Art History, University of Warsaw. She wrote her habilitation thesis entitled: *The Spirit of Romanticism and Modernisation: Official Art of the Second Republic* (2012). Earlier, she had received a PhD with a thesis on the dialogue between modernity and tradition in Polish painting of the interwar period. Her research interests include 20th-century Polish and European art, specifically avant-garde in Poland and Russia and relationships between art and politics. She researches, among others, the works of Władysław Strzemiński and Kazimir Malevich, as well as the art and culture of the thaw in Poland in an international context.

Dialog nowoczesności z tradycją w pejzażach Bronisława Jamontta z lat 20. XX wieku

Dr Małgorzata Geron

Polska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

m.geron@poczta.fm

Bronisław Jamontt (1886–1957) kształcenie artystyczne rozpoczął w Wileńskiej Szkole Rysunkowej, które kontynuował w Petersburgu. Był jednym z założycieli Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków, powstałego w 1922 roku. Studia na Wydziale Sztuk Pięknych Wileńskiego Uniwersytetu Stefana Batorego podjął w 1928 roku. Jeszcze w czasie studiów rozpoczął pracę pedagogiczną w Katedrze Malarstwa Pejzażowego, z którą był wiązany do końca działalności uniwersytetu w Wilnie. Po zakończeniu II wojny światowej, Jamontt trafiło do Torunia, gdzie wraz z innymi profesorami przybyłymi z Wilna przyczynił się do powstania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, w ramach którego powołano Wydział Sztuk Pięknych.

Pod względem tematycznym w dorobku Jamontta dominuje pejzaż. Fascynacja naturą towarzyszyła artyście w kolejnych etapach pracy twórczej. Wczesne prace charakteryzowało realistyczne oddanie wybranych motywów. Pod wpływem pejzażyстів ze szkoły Jana Stanisławskiego, Jamontt zaczął tworzyć krajobrazy oszczędne w doborze środków formalnych, pozwalających na zapis uczuć wywołanych kontaktem z przyrodą. Kolejnym etapem odrealniania natury stały się prace z początku lat 20. XX wieku. Jamontt inspirując się poszukiwaniami Paula Cézanne’a, kubistów i ekspresjonistów stopniowo dążył do uproszczenia i geometryzacji formy. Efektem tego procesu stały się fantastyczne pejzaże wypełnione zgeometryzowanymi skałami, drzewami targanymi silnym wiatrem, umieszczonymi w kosmicznej przestrzeni. Transformacji kształtów towarzyszyła również odrealniona gama barwna, dodatkowo wprowadzająca nastrój niepokoju i tajemnicy. Po połowie lat 20. obok zniekształconych form artysta zaczął akcentować pierwiastek realistyczny, pozwalający na tworzenie dekoracyjnych kompozycji, odwołujących się do romantycznej wizji natury.

Dr **Małgorzata Geron** pracuje w Zakładzie Historii Sztuki Nowoczesnej Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Autorka książek *Tymon Niesiołowski (1882 – 1963). Życie i twórczość* (2004)

oraz *Formiści. Twórczość i programy artystyczne* (2015), a także katalogów wystaw i artykułów poświęconych sztuce końca XIX i XX wieku. Współredaktorka ukazującej się cyklicznie, co dwa lata od 2006 roku, publikacji *Studia o sztuce nowoczesnej/Studies on modern art* (t. I – V). Członek AICA i Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata.

Dialogue of modernity and tradition in the landscapes by Bronisław Jamontt from the 1920s

Dr. Małgorzata Geron

Poland

The Nicolaus Copernicus University in Toruń

m.geron@poczta.fm

Bronisław Jamontt (1886–1957) started his artistic education at the Vilnius Drawing School, and he further pursued it in St. Petersburg. He was one of the founders of the Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków [Vilnius Society of Fine Artists], founded in 1922. He started studying at the Faculty of Fine Arts of the Stefan Batory University in Vilnius in 1928. While still a student, he began teaching at the Department of Landscape Painting, with which he was affiliated until the end of his work at the University of Vilnius. After the end of World War II, Jamontt was sent to Toruń, where, together with other professors from Vilnius, he contributed to the establishment of the Nicolaus Copernicus University, within which the Faculty of Fine Arts was established.

The landscape remains the dominant element of Jamontt's oeuvre. The fascination with nature accompanied the artist in successive stages of his creative work. Early work was characterized by the realistic depiction of selected motifs. Inspired by Jan Stanisławski school and the landscape painters affiliated with it, Jamontt began to create landscapes with a minimal selection of formal means, allowing to register the feelings caused by contact with nature. The works from the early 1920s became the next stage of unmaterialising nature. Jamontt, inspired by Paul Cézanne and his endeavours as well as by the Cubists and Expressionists, gradually sought to simplify and geometrization of form. The outcome of this process are fantastic landscapes filled with geometrised rocks, trees torn by strong wind and placed in cosmic space.

The transformation of shapes was also accompanied by a register the colour range, introducing the mood of anxiety and mystery. In the works created after the mid-1920s, apart from distorted forms, the artist started to emphasize the realistic element, allowing for the creation of decorative compositions, referring to the romantic vision of nature.

Małgorzata Geron, PhD, works at the Department of Modern Art History of the Faculty of Fine Arts of Nicolaus Copernicus University in Toruń. She has authored *Tymon Niesiołowski (1882–1963). Life and Creativity* (2004); and *Formists. Creativity and artistic programs* (2015), as well as exhibition catalogues and articles on the art of the late nineteenth and twentieth centuries. She is one of the editors of *Studia o sztuce nowoczesnej / Studies on modern art* published every two years since 2006 (vol. I – V). She is a member of AICA and the Polish Institute of World Art Studies.

Henryk Kuna i Tymon Niesiołowski: nowe trendy w artystycznej kulturze Wilna lat 30

Prof. dr hab. Swietłana Czerwonaja

Polska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

swetlana@umk.pl

Dwie najbardziej charakterystyczne postaci w historii sztuki Wilna lat 30. XX wieku – malarz Tymon Niesiołowski (1882–1965) i rzeźbiarz Henryk Kuna (1879–1945). Łączyły ich więzy twórcze oraz przyjaźń (to właśnie Niesiołowski potrafił przywieźć już śmiertelnie chorego Kunę w 1945 roku do Torunia, gdzie oni razem brali udział w założeniu Wydziału Sztuk pięknych na nowym Uniwersytecie – Mikołaja Kopernika). Ich twórczość oraz działalność pedagogiczna na WSP Uniwersytetu Stefana Batorego przyczyniły się do swego rodzaju „późnego odrodzenia awangardy”, a razem z tym do odnowienia wileńskiej szkoły artystycznej, która łączyła klasyczne tradycje Ferdynanda Ruszczyca i jego następców, z nowymi prądami i nurtami sztuki współczesnej, formującymi się pod wpływami Paryżu i innych ośrodków europejskiej kultury artystycznej. Świeży strumień do malarstwa wprowadziła twórczość Niesiołowskiego, który cieszył się sławą postępowego malarza (w młodości współpracował z „Formistami”, z grupą „Rytm”). Znaczne zmiany miały miejsce w latach 1930. w Zakładzie Rzeźby. Wcześniej, pod kierownictwem Bolesława Bałzukiewicza, Zakład Rzeźby był zorientowany na akademizm i daleki od nurtów nowatorskich. Gdy obowiązki kierownika Katedry na WSP USB objął Henryk Kuna, mianowany profesorem nadzwyczajnym, program studiów rzeźby zaczął się zmieniać, otwierając przed młodymi rzeźbiarzami nowe możliwości kształtowania indywidualności twórczej w różnych kierunkach rzeźby modernistycznej. Tak Niesiołowski, jak też Kuna nie należeli do grona „rdzennych” mieszkańców Wilna (Niesiołowski przyjechał do Wilna z Zakopanego w 1926 roku; Kuna, pracując w Wilnie, mieszkał w Warszawie). Proces ich organicznego „wchodzenia” w kulturę wileńską, akceptacji ich dzieł przez społeczeństwo wileńskie, w tym jego kręgów konserwatywnych, nie był łatwym, o czym świadczy dramatyczny los nie zrealizowanego projektu pomnika Adama Mickiewicza H. Kuny. Konflikty i sprzeczności tego rodzaju świadczą o złożonym charakterze artystycznej kultury Wilna okresu międzywojennego, która nie była zjawiskiem jednolitym i jednoznacznym, lecz miała różnorodne tendencje oraz problemy z adaptacją sztuki europejskiej. W tym sensie między artystycznym życiem Wilna a sytu-

acją młodych artystów litewskich, wychowanych w Paryżu i wracających do Kowna w latach 30. XX wieku (grupa „Ars”) istniały pewne paralele historyczne. Autorka referatu próbuje prześledzić ten proces na podstawie materiałów archiwalnych, źródeł opublikowanych (*Wspomnienia* T. Niesiołowskiego i innych) oraz prywatnej korespondencji i wywiadów z artystami Wilna i Kowna, zapisanych w latach 1960.

Swietłana Czerwonnaja, Profesor zwyczajny, dr habilitowany (w dziedzinie historii sztuki), Doctor Honoris Causa Tbiliskiego Państwowego Uniwersytetu Iwana Dżawachiszwili (Gruzja), Karaczajewo-Czerkiesskiego Państwowego Uniwersytetu (Federacja Rosyjska), członek honorowy Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata. Absolwentka Moskiewskiego Państwowego Uniwersytetu M.W. Łomonosowa; do 2003 roku pracownik naukowy Instytutu Teorii i Historii Sztuk Pięknych Rosyjskiej Akademii Sztuki, od 2003 roku – profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Autorka kilkuset publikacji naukowych, w tym rozdziałów w wielotomowej *Historii narodów ZSSR*, pierwszej monografii o litewskim rzeźbiarzu Juozasie Mikėnasie, współautorka książki *Sztuka piękna Litwy* (współautor Konstantinas Bogdanas), autorka wydanych w Rosji i Polsce publikacji poświęconych litewskiej sztuce na uchodźstwie po II Wojnie światowej; kierowniczka projektów i autorka badań ruchów narodowo-wyzwoleńczych, w tym książki *Młody Sajūdis*.

Henryk Kuna and Tymon Niesiołowski: new trends in the artistic culture of Vilnius in the 1930s.

Prof. dr. habil. Swietłana Czerwonnaja

Poland

The Nicolaus Copernicus University in Toruń

swetlana@umk.pl

There are the painter Tymon Niesiołowski (1882 – 1965) and the sculptor Henryk Kuna (1879 – 1945), whom we may consider as the most striking figures in the fine art of Vilnius in the 30s years of the 20th century. They were tied together by the bonds

of creative consolidation, as well as personal friendship (it was Niesiołowski who managed to bring the already critically ill Kuna to Torun in 1945, where they together participated in the founding of the Department of Fine Arts at the new university named after Nicolaus Copernicus). Their work, as well as pedagogical activity in the Department of Fine Arts of the Stefan Batory University, contributed, one might say, to the “late revival of the avant-garde” that took place in the artistic culture of Vilnius in the 1930s. This meant the renewal of the entire Vilnius art school, which combined the classical traditions laid down by Ferdynand Ruszczyc and his followers, with new trends and directions in contemporary art, formed under the influence of Paris and other centers of European culture. A fresh stream in the painting was made by the work of Niesiołowski, who was known as a progressive artist (in his youth, he collaborated with “Formists”, with the group “Rhythm”). Significant changes occurred in the 1930s at the sub-faculty of sculpture. Earlier, under the leadership of Bolesław Balzukewicz, it was guided by academism and was far from innovative trends. Only after the duties of the head of the sub-faculty of sculpture took over Kuna, who was appointed extraordinary professor, the education program there began to change, opening up new opportunities for young sculptors to identify their creative personality in different directions of modernist plastic. Both Niesiołowski and Kuna did not belong to the circle of natives of Vilnius (Niesiołowski came to Vilnius from Zakopane in 1926; Kuna, working in Vilnius, continued to live in Warsaw), and the process of their organic “entrying” into the culture of Vilnius, the acceptance of their work by the Vilnius public, in particular by its conservative circles, was not simple and easy. This is evidenced, among other things, by the dramatic fate of the unrealized project of the monument for Adam Mickiewicz, which Kuna had created. Such conflicts and contradictions testify to the complex nature of Vilnius’s artistic culture of the “Polish times”; this culture was not an unambiguous and integral phenomenon, but had different flanks and directions, as well as problems with the adoption by the society and understanding works which seemed unusual and alien. In this sense, between the artistic life of Vilnius and the situation of young Lithuanian artists, educated in art schools in Paris and returning to Kaunas from Paris (“Ars” group), there were certain historical parallels. The author of the paper strives to follow this process on the basis of archival sources, existing publications (*Memoirs* by Niesiołowski and others), as well as personal correspondence and interviews with the artists of Vilnius and Kaunas, written by the author in the 1960s and 1970s.

Swietłana Czerwonnaja – Full Professor, Doctor hab. of Art Criticism, Doctor Honoris Causa of the Tbilisi State University (Georgia), Doctor Honoris Causa of the Karachay-Cherkessian State University (Russian

Federation), Honorary Member of the Polish Institute for World Art Studies (Poland). Graduate of Moscow State University named after M.V. Lomonosov; until 2003, researcher at the Institute of Theory and History of Fine Arts of the Russian Arts Academy; since 2003, professor at the Nicolaus Copernicus University in Torun (Poland). The author of several hundred scientific publications, including chapters in the multi-volume *History of Art of the Peoples of the USSR*, the first monograph on the work of the *Lithuanian sculptor Juozas Mikenas (1963)*, co-author of the book *Art of Lithuania* (co-author Konstantinas Bogdanas; 1972), author of the edited in Russia, Germany and Poland publications on the work of Lithuanian artists in exile after the Second World War, including the monograph *From the far exile to save the Fatherland...* (2013). Head of research projects on the national liberation movements of the peoples of the former USSR, including the book *Young Sajiūdis (1993)*.

Polskie badania nad Wileńskim środowiskiem artystycznym 1919–1939

Prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski

Polska

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata w Warszawie

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

jerzy.malinowski@umk.pl

Przegląd publikacji i wystaw poświęconych środowisku artystycznemu międzywojennego Wilna i Wydziałowi Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego. Obejmuje on charakterystykę działalności Muzeum Narodowego w Warszawie od lat 60. XX wieku (pod kierunkiem prof. Stanisława Lorentza), a następnie Instytutu Sztuki PAN w Warszawie oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Muzeum Okręgowego w Toruniu. Przedmiotem omówienia będą wystawy monograficzne artystów (w tym Ruszczyca, Sleńdzińskiego, Kuny, Niesiołowskiego), wystawy problemowe jak „Wileńskie środowisko artystyczne 1919–1945” (BWA Olsztyn 1989), „Kształcenie artystyczne w Wilnie i jego tradycje” (Toruń 1996), publikacje m. in. prof. Józefa Poklewskiego, dr Ireny Jakimowicz, Jana Kotłowskiego i piszącego te słowa. Uwaga zostanie zwrócona także na żydowskie środowisko artystyczne, zwłaszcza grupę „Jung Wilne”.

Prof. zw. dr hab. **Jerzy Malinowski**, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, były wicedyrektor Instytutu Sztuki PAN i Muzeum Narodowego w Warszawie, prezes Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata w Warszawie i kierownik Zakładu Historii Sztuki Nowoczesnej Wydziału Sztuk Pięknych UMK, odznaczony m.in. Nagrodą im. Jana Karskiego i Poli Nireńskiej, przyznaną przez Institute for Jewish Research w Nowym Jorku, członek honorowy Rosyjskiej Akademii Sztuki, członek władz polskiej sekcji AICA.

Zajmuje się sztuką XIX–XXI wieku, sztuką żydowską oraz sztuką Azji. Autor książek m.in.: *Julian Fałat* (Warszawa 1985), *Imitacje świata. O polskim malarstwie i krytyce artystycznej drugiej XIX wieku* (Kraków 1987), *Grupa Jung Idysz i żydowskie środowisko 'nowej sztuki' w Polsce 1918–1923* (Warszawa 1988), *Sztuka i nowa wspólnota. Zrzeszeni Artystów Bunt 1917–1923* (Wrocław 1990), *Leon Wyczółkowski* (Kraków 1995), *Maurycy Gottlieb*

(Warszawa 1997), *Malarstwo i rzeźba Żydów Polskich XIX i XX wieku* (Warszawa 200); wersja angielska 2017)), *Malarstwo polskie XIX wieku* (Warszawa 2003), *W kręgu Ecole de Paris. Artyści żydowscy z Polski* (Warszawa 2007). Wydał w języku chińskim *Dzieje sztuki polskiej* (Szanghaj 2015) oraz wiele studiów m.in. o sztuce nowoczesnej i sztuce Azji w językach angielskim, chińskim, francuskim, japońskim, niemieckim, rosyjskim. Autor – kurator wielu wystaw.

Polish research on the Vilnius artistic community (1919–1939)

Prof. dr. habil. Jerzy Malinowski

Poland

The Polish Institute of World Art Studies
The Nicolaus Copernicus University in Toruń
jerzy.malinowski@umk.pl

A review of publications and exhibitions devoted to the artistic community of interwar Vilnius and the Faculty of Fine Arts at the Stefan Batory University. It will include a look at how the National Museum in Warsaw operated since the 1960s (under the direction of Prof. Stanisław Lorentz), as well as the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences in Warsaw, the Nicolaus Copernicus University and the Regional Museum in Toruń. The subject of discussion will be monographic exhibitions of artists (including Ruszczyk, Słędziński, Kuna, Niesiołowski), problematic exhibitions such as “The Wilno Artistic Community 1919–1945” (BWA Olsztyn 1989), “Fine Arts Education in Wilno and its Traditions” (Toruń 1996), publications by, inter alia, Prof. Józef Poklewski, Dr. Irena Jakimowicz, Jan Kotłowski and the author of these words here. Attention will also be directed toward the Jewish artistic community – in particular, the “Yung Wilne” group.

Professor **Jerzy Malinowski**, graduate of the Jagiellonian University, former deputy director of the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences and the National Museum in Warsaw, president of the Polish

Institute of World Art Studies in Warsaw and head of the Department of Modern Art History of the Faculty of Fine Arts of the Nicolaus Copernicus University whose awards include the Jan Karski and Pola Nireńska prize, awarded by the Institute for Jewish Research in New York, honorary member of the Russian Academy of Arts, member of the authorities of the Polish AICA section.

His main area of interest involves 19th and 21st century European art and Asian art. Author of various books, including: *Julian Fałat* (Warsaw 1985), *Imitations of the World. On Polish Painting and Art Criticism of the Second Nineteenth Century* (Krakow 1987), *The Yung Yiddish Group and the Jewish 'New Art' Milieu in Poland 1918–1923* (Warsaw 1988), *Art and a New Community. The Bunt Artists' Association 1917–1923* (Wrocław 1990), *Leon Wyczółkowski* (Krakow 1995), *Maurycy Gottlieb* (Warsaw 1997), *Painting and Sculpture of Polish Jews in the 19th and 20th Centuries* (Warsaw 2000; English version 2017), *Polish painting of the 19th century* (Warsaw 2003), *In the circle of the École de Paris. Jewish artists from Poland* (Warsaw 2007). He has been published in Chinese – *The history of Polish Art* (Shanghai 2015) – and authored many studies on, for example, modern and Asian art in English, Chinese, French, Japanese, German, Russian.

Adomo Mickevičiaus *Vėlinės* Vilniaus teatruose XX a. I pusėje

Doc. dr. Helmutas Šabasevičius

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

helmutas.sabasevicius@vda.lt

Pranešime aptariama Adomo Mickevičiaus *Vėlinių* inscenizavimo tradicija Vilniaus teatro scenose, vertinami Nunos Młodziejowskos-Szczurkiewiczowos (1906), Henryko Cepniko (1920), Konstanto Tatariewicziaus (1923), Franciszeko Rychłowskio (1924), Aleksandro Zelwerowicziaus (1929) ir Leono Schillerio (1933) pastatymai, daugiausia dėmesio kreipiant į spektaklių scenografiją, analizuojant ją XX a. I pusės teatro dailės raidos kontekste.

Doc. dr. **Helmutas Šabasevičius** 1989 m. baigė Vilniaus dailės institutą, 1993 m. apgynė humanitarinių mokslų srities menotyros krypties daktaro disertaciją, nuo 1994 m. dėsto Vilniaus dailės akademijoje, nuo 1997 m. dirba Lietuvos kultūros tyrimų instituto Muzikos ir teatro istorijos skyriuje. Tyrinėja Lietuvos teatro, dailės, scenografijos, choreografijos istoriją, XIX a. vaidų kultūrą, teatro ir dailės ryšius. Šiais klausimais Lietuvos ir užsienio spaudoje paskelbęs mokslinių ir populiariųjų straipsnių, skaitęs pranešimų. 2017 m. apdovanotas Lietuvos vyriausybės kultūros ir meno premija, 2019-aisiais – Lenkijos Respublikos Aukščiausiu Kryžiumi už nuopelnus plėtojant lenkų ir lietuvių kultūrinį bendradarbiavimą.

Dziady (Forefathers' Eve) by Adam Mickiewicz in Vilnius theatres at the first half of the 20th century

Assoc. prof. dr. Helmutas Šabasevičius

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

Lithuanian Culture Research Institute

helmutas.sabasevicius@vda.lt

The paper discusses the staging tradition of Adam Mickiewicz's *Dziady* (Forefathers' Eve) in theatres of Vilnius of the first half of the 20th century, focusing on the productions of Nuna Młodziejowska-Szczurkiewiczowa (1906), Henryk Cepnik (1920), Konstant Tatariewicz (1923), Franciszek Rychłowski (1924), Aleksandr Zelwerowicz (1929) and Leon Schiller (1933). The visual elements of these performances are presented in the context of the artistic development of stage design of this period.

Associated professor Dr. **Helmutas Šabasevičius** graduated from Lithuanian State Art Institute (now – Vilnius Academy of Arts) in 1989, in 1993 defended his doctoral theses, teaches in Vilnius Academy of Arts since 1994. He is also a senior scientific researcher in the Department of the History of Music and Theatre in Lithuanian Culture Research Institute. The themes of his scientific research are the history of Lithuanian art, stage design and choreography, visual culture of the 19th century, connections of theatre and visual art. These topics were discussed in his numerous scientific and popular articles and conferences. In 2017 awarded with the Lithuanian Government Prize for an outstanding achievements in culture and art, in 2019 – Golden Cross of Merit of the Republic of Poland for the development of Polish-Lithuanian cultural relationship.

Gracjan Achrem-Achremowicz: Wileński grafik, projektant, bibliofil, wydawca

Dr hab. Katarzyna Kulpińska

Polska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

leskatt@wp.pl

Gracjan Achrem-Achremowicz (1889–1942) całe życie związany z Wilnem, studiował na wileńskim Wydziale Sztuk Pięknych w latach 1924–1928. Uprawiał grafikę artystyczną i użytkową; jego twórczość w obu tych dziedzinach jest bogata i zróżnicowana. Tworzył w drzeworyty, akwaforty, sporadycznie litografie. Projektował szatę graficzną książek; był wytrawnym bibliofilem, autorem artykułów o pięknie książki. Był także kierownikiem artystycznym pisma *Alma Mater Vilnensis* (1928). W latach 1929–1930 przebywał na stypendium w Londynie. W 1934 r. otworzył w Wilnie Polską Drukarnię Artystyczną Grafika. Tworzył exlibrisy, projekty znaków i pieczęci organizacji i stowarzyszeń, pisał wiersze. Pracował w bibliotece Głównej Uniwersytetu Stefana Batorego w dziale grafiki, gdzie rozpoczął inwentaryzację zbiorów. Był członkiem Towarzystwa Artystów Plastyków i Towarzystwa Bibliofilów Polskich. W referacie zostaną omówione dokonania tego wszechstronnego artysty i jego udział w wileńskim ruchu wydawniczym w okresie międzywojennym.

Dr hab. **Katarzyna Kulpińska** (Wydział Sztuk Pięknych UMK); historyk sztuki o zainteresowaniach naukowych skoncentrowanych na sztuce nowoczesnej i współczesnej, szczególnie grafice artystycznej i użytkowej. Autorka książek: *Szata graficzna młodopolskich czasopism literacko-artystycznych*, Wyd. DiG, (Warszawa 2005), *Matryce, odbitki – ślady kobiet. Polskie graficzki i ich twórczość w dwudziestoleciu międzywojennym*, Wyd. Naukowe UMK (Toruń 2017) oraz około 50 artykułów i rozdziałów w książkach poświęconych grafice artystycznej, plakatowi, ilustracji jak również szacie graficznej książek i czasopism, a także malarstwu. Autorka kilkunastu biogramów w *Allgemeines Künstlerlexicon: die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, Berlin; Boston: De Gruyter, 2016–2018. Członkini AICA i Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata (prezes Oddziału Toruńskiego).

Gracjan Achrem-Achremowicz: Vilnius printmaker, graphic designer, bibliophile and publisher

Dr. habil. Katarzyna Kulpińska

Poland

The Nicolaus Copernicus University in Toruń

leskatt@wp.pl

Gracjan Achrem-Achremowicz (1889–1942) was affiliated with Vilnius throughout his life; he studied at the Vilnius Faculty of Fine Arts in 1924–1928. He pursued graphic art as well graphic design, and his work in both these realms is rich and diversified. He made woodcuts, etchings and occasionally lithographs. A consummate bibliophile, he designed the artwork for books and wrote articles about the beauty of the book. He was also the artistic director of *Alma Mater Vilnensis* magazine (1928). Between 1929 and 1930 he was on a scholarship in London. In 1934, the artist opened Polish Printing House Grafika in Vilnius. Aside from writing poetry, he created bookplates, designed the trademarks and seals for organizations and associations. He worked at the Main Library of the Stefan Batory University, in the graphics department, where he began inventorying its collections. He was a member of the Society of Visual Artists and the Polish Bibliophile Society. The paper will discuss the achievements of this versatile artist and his participation in the Vilnius publishing movement during the interwar period.

Katarzyna Kulpińska, PhD habil., (Nicolaus Copernicus University, Faculty of Fine Arts). I'm an art historian. My research interests focus on the modern art, especially in history of printmaking and graphic design. I am the author of books: *The graphic design of Young Poland literary-artistic periodicals* (Warszawa 2005) and *Printing plates, prints – traces of women. Polish female graphic artists and their oeuvres in the interwar period* (Toruń 2017). I published about 50 articles and chapters in books devoted to graphic arts, the illustration and the poster as well as painting. I am a member of the International Association of Art Critics (AICA) and Polish Institute of World Art Studies (president of Torun Branch).

Modernėjanti tarpukario Vilniaus baldininkystė: baldų dizainas ir kūrėjai

Dr. Aistė Dičkalnytė

Lietuva

Kauno kolegija

aiste.dickalnyte@gmail.com

Tarpukario Vilniaus baldininkystė dėl politinės to meto situacijos kol kas yra menkai tyrinėta. Dėl per Antrąjį pasaulinį karą ir iš karto po jo vykusios vilniečių emigracijos, sovietmečiu pradėtos buities pertvarkos, pramonės ir verslo nacionalizacijos stokoja ma viešai prieinamų materialiujų artefaktų, liudijančių apie modernią to meto vilniečių buitį, baldus gaminusias įmones. Tad šiandien dažnai manoma, kad tarpukario Vilniaus interjerai vis dar buvo kuriami sekant modernio ir istorizmo madomis, o mieste dominavo baldų importas iš didesnių Lenkijos centrų. Neatmetant, kad bendrame kontekste dalis vilniečių rinkosi retrospektyvizmą, pranešime keliami hipotezė, kad naujiems modernizmo architektūros pastatams turėjo būti gaminami ir naujoviški, modernūs baldai. Taip pat siekiama kvestionuoti mintį, kad mieste dominavo importuoti baldai. Iki šiol turime labai mažai informacijos apie vietinius baldžius, tačiau manoma, kad jau nuo XX a. 3-io dešimtmečio pradžios aktyviai parodose dalyvavusių ir gausiai baldus eksponavusių Vilniaus baldžių gaminiai dominavo miesto baldų rinkoje.

Pranešime šie teiginiai grindžiami analizuojant ikonografinę ir istoriografinę medžiagą bei išlikusius individualius baldų pavyzdžius, dėmesį sutelkiant į jų stilistinius ypatumus, palyginimą su Lietuvos ir Lenkijos baldais. Siekiama plačiau aptarti ne tik tarpukario baldų dizainą, bet ir asmenybes, prisidėjusias prie Vilniaus baldininkystės modernėjimo. Svarstomos prielaidos, kad modernizmo idėjų sklaidai įtaką darė Stepono Batoro universiteto Dailės skyrius, amatų mokykla, pavieniai kūrėjai, turėję savo baldų dirbtuves, populiarioji kultūra, mieste platinti Lenkijos leidiniai, pristatę naujausias madas interjerų ir baldų dizaine.

Aistė Dičkalnytė – menotyrininkė, humanitarinių mokslų daktarė. 2010 m. baigė menotyros bakalauro studijas Vytauto Didžiojo universitete, 2012 m. – Kultūros paveldo ir turizmo magistrantūros studijas Vytauto Didžiojo universitete. 2018 m. apgynė daktaro disertaciją *Baldininkystė Lietuvoje 1918–1940 metais: unikalaus ir pramoninio dizaino sąveika* Vilniaus

dailės akademijoje. Vykdo įvairius Europos Sąjungos struktūrinių fondų, Lietuvos kultūros tarybos finansuotus socialinius ir mokslo projektus. Dėsto baldų istoriją Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakultete. Pagrindinė tyrimų sritis – Lietuvos tarpukario dizaino ir architektūros istorija.

Modernizing furniture making in the Interwar Vilnius: design and makers of the furniture

Dr. Aistė Dičkalnytė

Lithuania

University of Applied Sciences

aiste.dickalnyte@gmail.com

The furniture making in Vilnius in the interwar period is in the lack of researches because of its political situation of that time. The emigration processes of Vilnius inhabitants during the Second World War and right after it, the transformation of the household and nationalization of industry and business at the soviet times caused the shortage of material artefacts that could testify the modern lifestyle of citizens and furniture-making companies. That causes the attitude that the interiors in interwar Vilnius were furnisher with furniture following Art Nouveau and Historicism tendencies and that the furniture import from bigger cities of Poland was dominant. Despite the fact that some citizens have chosen retrospectivism, in this thesis a new hypothesis will be held that for new buildings of modernism style the new modern furniture was designed. Also the idea that the most of the furniture was imported will be brought into question. There is the lack of information about the local furniture makers, but it is considered that the furniture makers who attended the design exhibitions in 1920's were dominant in the furniture market as well. These statements will be proved by analyzing iconographic and historic material and also the survived pieces of furniture paying attention to their stylistic features and comparing to Lithuanian and Polish furniture. Not only the design itself but also the personalities that had impact on modernization of Vilnius furniture making will be discussed. Considerations are being made that the dissemination of modernist ideas was influenced by the Department of

Fine Arts at Stephan Batory University, craft schools, individual furniture makers who had their own furniture workshops, popular culture, Polish publications circulating in the city, presenting the latest fashions in interior and furniture design.

Aistė Dičkalnytė – art historian, PhD in humanities. 2010 graduated Bachelor of Art History in Vytautas Magnus University, 2012 got Master's degree in Cultural Heritage and Tourism at Vytautas Magnus University. 2018 defended her doctoral theses titled *The Furniture Making in Lithuania between 1918 and 1940: the Interaction of Unique and Industrial Design* at the Vilnius Academy of Arts. Carries out various social and scientific projects funded by the European Union Structural Funds and the Lithuanian Council for Culture. She lecturing furniture history at Kauno kolegija/University of Applied Sciences, Faculty of Arts and Education. The main research area is the history of Lithuanian interwar design and architecture.

Tarpukario Vilniaus visuomeniniai pastatai

Doc. dr. Rasa Butvilaitė

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

rasa.butvilaite@vda.lt

1918 m. nepriklausomybę atkūrusioje Lenkijoje prasidėjo naujai besikuriančių administracinių struktūrų formavimo, Pirmojo pasaulinio karo padarinių likvidavimo ir kultūrinio bei ūkinio šalies modernizavimo procesai, kurie sužadino statybinę veiklą. Aneksuotame ir vaivadijos centrą įgijusiame Vilniuje, kaip ir daugelyje kitų Lenkijos miestų, 1919–1939 m. steigėsi vietos valdžios, bankų, mokslo ir mokymo, sveikatos apsaugos, socialinio draudimo, komunikacijos, transporto ir kultūros institucijos. Funkcinių programų įvairovė lėmė, kad to laikotarpio architektūros pavidalai buvo labai įvairūs, susiklostė nevienalytės architektūros vaizdinys. Instituciniais sprendimais siekta apdairiai išsaugoti Vilniaus senamiestį, gaivinti jo paminklus, o nauji sumoderninto tradencializmo ir grynojo modernizmo pastatai išsyk anapus senojo miesto ribų (visų pirma Naujamiestyje) suteikė atsvarą carinio laikotarpio architektūriniam miesto vaizdinui, brėžė naujas daugelio miesto teritorijų urbanistinės raidos ir architektūrinio peizažo gaires. Administracinei paskirčiai neretai buvo pritaikomi anksčiau statyti pastatai (pvz., prie XIX a. pabaigoje statytų buv. gubernijos teismo rūmų Gedimino prospekte 1929 m. pristatytas miesto teismo rūmų sparnas), o iškilę nauji architektūros kūriniai (ypač po 1935 m., kai valstybės ūkis ir ekonomika ėmė atsigausti ir į Vilnių plūstelėjo statybų banga) liudijo Antrosios Lenkijos Respublikos valdžios galių ir institucijų Vilniaus regione efektyvumą ir modernumą (pvz., Pašto taupomosios kasos rūmai su priešlietu gyvenamojo namo korpusu, Lenkijos krašto ūkio bankas, Visuomeninio draudimo bendrovės rūmai). Nemažai naujų visuomeninės architektūros projektų nespėta įgyvendinti, jie taip ir liko brėžiniuose (pvz., Prekybos mokyklos pastatų kompleksas Lentpjuvių g., Valstybinės miškų direkcijos, Darbo rinkos rūmai, Bendrojo lavinimo mokyklos Subačiaus g. ir kt. projektai). Vilniaus architektūra tarpukariu plėtojosi laipsniškai ir savo dinamiškumu bei gausa neprilygo didžiosioms Lenkijos vaivadijoms (miestai – Varšuva, Poznanė, Krokua, Legnica, Vloclavekas, Gdynė), vis dėlto aptariamuoju laikotarpiu atsiradusių pastatų dermė su aplinka, tūriai ir erdvės, specifiniai architektūriniai sprendimai, elementai ir apdailos medžiagos šiandienos Lietuvos miestų kontekste lemia išskirtinį, tik tarpukario Vilniuje pasireiškusį modernizmo architektūros pobūdį.

Rasa Butvilaitė – humanitarinių mokslų daktarė, menotyrininkė, Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros instituto vyresnioji mokslo darbuotoja, Dailės istorijos ir teorijos katedros docentė. Tyrinėja Lietuvos architektūros istoriją ir teoriją, dvarų sodybų kultūrą ir paveldą.

Public buildings in the Interwar Vilnius

Assoc. prof. dr. Rasa Butvilaitė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

After the re-establishment of independence in 1918 in Poland the process of forming new administrative structures, eliminating the effects of the First World War and modernizing the state's cultural and economic life had begun, and was followed by the intense construction of buildings activity. Vilnius was annexed and acquired the voivodship centre status. In 1919–1939, like in many other Polish cities, new institutions of local government, banking, science and education, health, social insurance, communication, transport and culture were established. The variety of functional needs led to the wide variety of architectural forms of that period and the appearance of heterogeneous architecture. Institutional decisions aimed to prudently preserve the Old Town of Vilnius, to revitalize its monuments, and the new buildings of modernized traditionalism and pure modernism just outside the old city (especially in the New Town) counterbalanced the Tsarist architectural image of the city as well as formed new guidelines for urban development and architectural landscape in many urban areas. Previous buildings were often adapted and used for the new administrative purposes (e. g. a new wing was added to the 19th century courthouse on Gediminas avenue in 1929 etc.). The emergence of new buildings (especially after 1935, when the state economy started to recover after the crisis and a wave of construction flooded into Vilnius) testified to the efficiency and modernity of the powers and institutions of the Second Polish Republic in the Vilnius region (e.g. Postal Savings Bank, Polish Land Bank, Public Insurance Company etc.). Many new public architecture projects were not implemented and remained only in the

drawings (e. g. Trade school building complex, palaces of the State Forest Directorate and Labor market, Secondary school at Subačius str., etc.). During the Interwar period, the architecture of Vilnius developed gradually, and its dynamism and abundance did not match capitals of the great voivodeships of Poland (Warsaw, Poznan, Krakow, Legnica, Włocławek, Gdynia). However, the harmony of the buildings with their surroundings / context, volumes and spaces, specific architectural solutions, elements and finishing materials determines the unique character of modernist architecture, which only appeared in interwar Vilnius.

Rasa Butvilaitė is an art historian and critic, and holds PhD in humanities. She is a senior researcher at the Institute of Art Research and associate professor at the Department of Art History and Criticism at Vilnius Academy of Arts. She researches the history and theory of Lithuanian architecture, and the culture and heritage of manor estates.

Būsto architektūra tarpukario Vilniuje

Prof. dr. Marija Drėmaitė

Lietuva

Vilniaus universitetas

marija.dremaite@gmail.com

Tarpukario Europos miestų modernizacijos procesuose būsto modernizacija ir modernaus masinio būsto sprendimai atliko vieną svarbiausių vaidmenų. Šiame kontekste svarbu aptarti vilniečių būsto architektūrinės raidos aspektus. Kiek ir kokio naujo būsto statydinosi vilniečiai, kiek šiuose procesuose dalyvavo savivaldybė, kokia buvo socialinio būsto padėtis, kas būstą projektavo? Galima kelti klausimą, ar ir Vilniuje būsto modernizacijos procesai tapo architektūrinio modernizmo varomąja jėga, ar čia susiformavo nauji būsto standartai ir naujos formos? Kaip Vilniaus būsto procesus paveikė modernūs procesai, vykę Varšuvoje ir kituose Lenkijos miestuose? Ar būsto architektūros situacija pakito Lietuvos Respublikai atgavus Vilnių 1939 m. ir sovietinės okupacijos laikotarpiu 1940–1941 m.? Visi šie klausimai pranešime nagrinėjami remiantis archyviniais šaltiniais ir negausia istoriografija. Atskleidžiama iki šiol mokslininkų beveik neliesta tarpukario Vilniaus gyvenamosios architektūros tema.

Marija Drėmaitė yra architektūros istorikė, humanitarinių mokslų daktarė (2006) ir Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto profesorė. Tyrinėja XX a. architektūros procesus. Parašė monografijas *Progreso metoras: modernizacija ir pramonės architektūra Lietuvoje 1918–1940 m.* (Vilnius: Lapas, 2016), *Baltic Modernism: Architecture and Housing in Soviet Lithuania* (Berlin: Dom publishers, 2017) ir sudarė leidinį *Optimizmo architektūra. Kauno fenomenas, 1918–1940 m.* (Vilnius: Lapas, 2018). Šiuo metu tyrinėja gyvenamąją architektūrą XX a. Lietuvoje.

Residential architecture in the Interwar Vilnius

Prof. Dr. Marija Drémaitė

Lithuania

Vilnius University

marija.dremaite@gmail.com

Housing modernization and modern mass housing ideas have played a key role in the modernization of interwar European cities. In this context, it is important to discuss the development of Vilnius residential architecture. This topic, almost untouched by scholars, raises many questions: how much and what kind of new housing was built by residents of Vilnius, how much was the municipality involved in these processes, how social housing was developed, and who designed the houses? Whether the modernization of housing in Vilnius has become the driving force of architectural modernism, and what new housing standards or new forms were developed? How have the housing processes in Vilnius been influenced by modern processes in Warsaw and other Polish cities? Did the housing situation change after Vilnius became part of the Republic of Lithuania in 1939, and during the period of Soviet occupation in 1940–1941? All these issues are examined in the presentation based on archival sources and historiography.

Marija Drémaitė is a Professor at Vilnius University, Faculty of History. She holds a PhD in the history of architecture (2006). Her research is focused on 20th century architecture, Modernism and cultural heritage. She is the author of *Baltic Modernism: Architecture and Housing in Soviet Lithuania* (Berlin: DOM Publishers, 2017) and editor of *Architecture of Optimism: The Kaunas Phenomenon, 1918–1940* (Vilnius: Lapas, 2018). Currently she researches 20th century residential architecture in Lithuania.

Wileński dorobek architekta Stanisława Bukowskiego – przyczynek do dalszych badań

Sebastian Wicher

Polska

Galeria im. Sienkiewicza w Białymstoku

s.wicher@galeriaslenskich.pl

W ramach referatu autor przybliży sylwetkę Stanisława Bukowskiego (1904–1979), architekta, urbanisty, konserwatora zabytków, absolwenta Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. W latach 1936–1940 pracował w Miejskim Biurze Urbanistycznym w Wilnie pod kierownictwem Romualda Gutta. Zajmował się przede wszystkim architekturą przestrzeni biorąc m.in. udział w regulacji wileńskiego Placu Katedralnego (1936–1937). Projekt był ostro krytykowany w miejscowym środowisku artystycznym. Poza pracownią, Bukowski projektował obiekty użyteczności publicznej, budynki mieszkalne oraz prace przy zabytkach. W 1937 roku w ramach ograniczonego konkursu na opracowanie plastyczne mauzoleum grobów królewskich w Katedrze Wileńskiej jego projekt uzyskał I nagrodę, wygrywając z propozycją ówczesnego architekta miejskiego Wilna – Stefana Narębskiego. Wspólnie z Romualdem Guttem zaprojektował w duchu umiarkowanego modernizmu budynek Szkoły Powszechnej (1938–1939), stadion sportowy (1938) oraz kilka modernistycznych budynków mieszkalnych na terenie Góry Bouffałowej. Po wybuchu II wojny światowej, w okresie od kwietnia do grudnia 1940 roku zatrudniony był jako pracownik kontraktowy przy pracach związanych z planowaniem i urządzaniem kurortu Kulautuva. Następnie pracował jako główny architekt budowy ziemnego wału regulującego ujście Wilii do Niemna. Do zakończenia II wojny przebywał w Wilnie wraz z pochodzącą z Białegostoku małżonką Placydą Siedlecką-Bukowską, absolwentką Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego. Po wojnie osiadł w Białymstoku. W mieście tym i regionie zajmował się odbudową zabytków i twórczością architektoniczną. Działalność Bukowskiego w Wilnie pozostaje ważnym etapem w twórczości architekta jako przykład wdrażania koncepcji tzw. warszawskiej szkoły architektury. Doświadczenia wileńskie miały też niewątpliwie wpływ na dalszą jego działalność w okresie białostockim, zaś ostatnie odkrycia litewskich badaczy wskazują na konieczność prowadzenia dalszych badań nad dorobkiem Stanisława Bukowskiego.

Sebastian Wicher, konserwator zabytkoznawca, muzealnik, badacz architektury XX w. w Polsce. W roku 2002 ukończył konserwatorstwo na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracował w Muzeum Podlaskim w Białymstoku, a także w miejskich i wojewódzkich służbach konserwatorskich. Od 2016 r. zatrudniony jest w Galerii im. Sleńdzińskich w Białymstoku, zajmującej się dorobkiem czterech pokoleń tego wileńskiego rodu oraz badaniami nad twórczością białostockich artystów w XX w. Współpracuje z lokalnymi instytucjami kultury, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego Białegostoku. Autor bądź współautor monografii poświęconych białostockim artystom: *Stanisławowi Bukowskiemu* (2009), *Henrykowi Wilkowi* (2017), *Czesławowi Sadowskiemu* (2019), przewodnika *Białostocka architektura modernizmu* (2013) oraz szeregu artykułów poświęconych architekturze, zabytkom Białostocczyzny i muzealnictwu, publikowanych m.in. na łamach *Biuletynu Konserwatorskiego Województwa Podlaskiego* i kwartalnika *Ananke*.

Achievements of the architect Stanisław Bukowski in Vilnius – a contribution to the further research

Sebastian Wicher

Poland

Slendzinski's Gallery in Białystok
s.wicher@galeriaslendzinski.pl

As part of the presentation, the author will present the figure of Stanisław Bukowski (1904–1979), architect, urban planner, conservator of monuments, a graduate of the Faculty of Architecture at the Warsaw University of Technology. In the years 1936–1940 he worked in the Municipal Urban Office in Vilnius under the direction of Romuald Gutt. He primarily dealt with the architecture of space taking, among others participation in the regulation of the Vilnius Cathedral Square (1936–1937). The project was severely criticized in the local artistic environment. In addition to the

studio, Bukowski designed public utility buildings, residential buildings and works on monuments. In 1937, as part of a limited competition for the arrangement of the mausoleum of royal graves in the Vilnius Cathedral, his project received the first prize, winning with the proposal of the then Vilnius city architect – Stefan Narębski. Together with Romuald Gutt, he designed in modernist style the building of the Primary School (1938–1939), part of the sports stadium (1938) and several modernist residential buildings in the area of the Buffalo Hill. After the outbreak of World War II, in the period from April to December 1940, he was employed as a contract agent in the work related to planning and arranging the Kulautuva resort. Then he worked as the main architect of the construction of an earth embankment regulating the estuary of the Neris River to the Nemunas. Until the end of World War II, he stayed in Vilnius together with his wife, Placida Siedlecka-Bukowska, from Białystok, a graduate of the Faculty of Fine Arts of the Stefan Batory University. After the war he settled in Białystok. In the city and region, he was involved in the reconstruction of monuments and architectural creation. Bukowski's activity in Vilnius remains an important stage in the architect's work as an example of the implementation of concepts developed at the Warsaw school of architecture. His Vilnius experience also influenced his further activity in the Białystok period, while recent discoveries of Lithuanian researchers indicate the need to conduct further research on the achievements of Stanisław Bukowski.

Sebastian Wicher – restorer of monuments, museologist, researcher of 20th-century architecture in Poland. In 2002 he graduated from the Institute of Monuments and Conservation at the Faculty of Fine Arts of the Nicolaus Copernicus University in Toruń. He worked at the Podlasie Museum in Białystok, as well as in voivodship and municipal conservation services. From 2016, he is employed at Slendzinski's Gallery in Białystok, dealing with the achievements of four generations of this Vilnius family and research on the work of Białystok artists in the twentieth century. Cooperates with local cultural institutions, associations and non-governmental organizations in promoting the cultural heritage of Białystok. Author or co-author of monographs devoted to Białystok artists: *Stanisław Bukowski* (2009), *Henryk Wilk* (2017), *Czesław Sadowski* (2019), guidebook *Białystok's architecture of modernism* (2013) and many articles on architecture, monuments of the Białystok region and museums, published in *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego* and museum quarterly *Ananke*.

Paveldo tyrimų problemos tarpukario Vilniuje: tarp individualių praktikų ir institucinio reguliavimo

Edita Povilaitytė-Leliugienė

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

edita.e@gmail.com

Paveldo tyrimai, kaip integrali ir nedaloma paveldosaugos sritis, tarpukario Vilniuje ir Vilniaus krašte buvo iš dalies reguliuojami Lenkijos Respublikos įstatymais ir inspiruojami čia pradėjusių veikti institucijų veiklos. Šio laikotarpio paveldosaugos tyrimai nėra gausūs, o jų problematika nagrinėta daugiausia iš įstatymų, teorinių leidinių ar atskirų objektų tvarkybos perspektyvų. Todėl pranešime stengiamasi atskleisti intelektualiausia, aktualizavusių paveldo tyrimų svarbą, klausimus ir metodus, indėlių. Pirmiausia, galima kelti klausimą, kiek ir kaip buvo tiriamas paveldas prieš priimant paveldo apsaugos ir tvarkybos projektinius sprendinius? Kokie tyrimų klausimai buvo sprendžiami, kokie taikyti tyrimų metodai ir su kokiomis problemomis susidūrė tyrėjai? Ar vykdomi tyrimai buvo inspiruojami vietinių institucijų, asmenybių ar labiau sieti su bendrais Lenkijos Respublikoje vykusiais paveldo tyrimų procesais? Remiantis archyviniais dokumentais, straipsniais periodinėje spaudoje ir tyrimų programomis pranešime nagrinėjami architektų (Juljusz Kłos, Jan Borowski ir kt.), Vilniaus paminklo-saugos apskrities meno skyriui vadovavusių asmenų (Jerzy Remer, Stanisław Lorentz, Ksawery Piwocki, Witold Kieszkowski), menotyrininkų (Marian Morelowski ir kt.) darbai, praktinės ir teorinės nuostatos ir kaip jos skleidėsi vėlesnėje jų veikloje.

Edita Povilaitytė-Leliugienė yra architektūros ir paveldo istorikė (menotyrininkė), Vilniaus dailės akademijos doktorantė, rengianti disertaciją apie XIX–XX a. architektūros tyrimų istoriją, remdamasi Vilniaus Aukštutinės pilies atveju. Tyrinėja XIX–XX a. architektūros tyrimų ir paveldo apsaugos procesus. Parengė ir yra bendraautorė leidinių: *Vilniaus aukštutinė pilis* (Vilnius, 2014), *Architektas Sigitas Lasavickas* (Vilnius, 2015).

Problems of heritage investigation in the Interwar Vilnius: between individual practices and institutional regulation

Edita Povilaitytė-Leliugienė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

edita.e@gmail.com

Investigations of heritage as integral and indivisible subject of heritage preservation partially was regulated by the law of Poland Republic as well as inspired by the activities of newly established institutions in the Interwar Vilnius and Vilnius region. However, the discussions and analyses about heritage investigations of this period are fragmented and mostly the problems of heritage research and preservation are examined from perspectives of law, theoretical books and articles as well as analyses of individual objects regulation. So the main aim of this paper is to disclose the contribution to science of the intellectual who examined the significance of the heritage investigations, problems and methods. As well it is important to understand how much and how was researched the heritage object before any projects of heritage preservation, conservation or restoration. Moreover, to comprehend the contest of Interwar heritage investigation is significant to discuss the main question which were raised as well as to analyse methods and problems that confronted researchers. Also, the one of the aim of the paper is to seek disclose the sources of heritage investigation whether they were inspired by local institutions, intellectuals or they could be related with the common processes of heritage investigation in Interwar Poland Republic. So, based of archival sources, articles, investigation programs the paper examine works, practical and theoretical positions of architects, conservators, art historians and other (Juljusz Kłos, Jan Borowski, Jerzy Remer, Stanisław Lorentz, Ksawery Piwocki, Witold Kieszkowski, Marian Morelowski) as well as how these ideas and practices spread to their further works.

Edita Povilaitytė-Leliugienė is historian of architecture and heritage, maintaining a doctor's thesis in Vilnius Art Academy, where she is preparing dissertation about 19th–20th century history of architectural research processes based on a case of Vilnius Upper Castle. Her research interest focus on 19th–20th century processes of architectural heritage investigation and heritage protection. She is co-author of a few books: *Vilnius Upper Castle* (Vilnius, 2014), *Architect Sigitas Lasavickas* (Vilnius, 2015).

Wystawa sztuk i rzemiosł w Wilnie 1924, tradycja czy nowoczesność?

Dr Anna Kostrzyńska-Miłosz

Polska

Institut Sztuki Polskiej Akademii Nauk

anna.kostrzynska-milosz@ispan.pl

Referat będzie omawiał ekspozycję Wystawy sztuki i rzemiosł otwartej 15 września 1924 r. w salach wileńskiego kina *Apollo*. Zostaną przedstawione poglądy krytyków artystycznych zawarte w recenzjach prasowych. Szczególna uwaga w będzie poświęcona rzemiosłu artystycznemu, które pokazuje stosunek jej organizatorów do tradycji i nowoczesności. Rzemiosło stanowiło ok. 2/3 ilości eksponatów. Dział ten był różnorodny od zakładów garncarskich Azarewicza zdobionych jak pisze dziennikarz *Przeglądu Wileńskiego* w „swojski sposób” po propozycje rozwiązań graficznych wydawnictwa *Lux*. Obok malarstwa, rzeźby, projektów pomników prezentowano także fotografię artystyczną Bułhaka, Siemaszki, Wysockiego, Świętochowskiej, komentując, że jest to „pierwszorzędny dział twórczości wileńskiej”.

Tak szerokie spektrum wielu dziedzin artystycznych pozwoli pokazać różnorodne kierunki rozwoju sztuki Wilna lat dwudziestych.

Dr **Anna Kostrzyńska-Miłosz**, adiunkt w Instytucie Sztuki PAN. Specjalizuje się w badaniu zjawisk artystycznych XIX i XX wieku, szczególnie architektury wnętrz i rzemiosła artystycznego, głównie meblarstwa. Wykładowca na podyplomowych studiach: Historia sztuki i współczesna kultura wizualna oraz Historia sztuki nowoczesnej prowadzonych w Instytucie Sztuki PAN, a także historii meblarstwa na Wydziale Konserwacji Drewna Zabytkowego SGGW w Warszawie. Członek komitetu redakcyjnego *Journal Art History & Criticism*, Vytautas Magnus University, Kaunas.

Exhibition of arts and crafts in Vilnius 1924, tradition or modernisation?

Dr. Anna Kostrzyńska-Miłosz

Poland

The Institute of Art of the Polish Academy of Sciences

anna.kostrzynska-milosz@ispan.pl

The paper analyses the Exhibition of Arts and Crafts launched on 15 September 1924 at the Vilnius *Apollo Cinema*. The views of artistic critics included in press reviews are presented. Particular attention is paid to artistic craftsmanship which demonstrates the attitude of the Exhibition's organizers to tradition and modernity. Crafts constituted about two thirds of the exhibits. The section was essentially varied: from the Azarewicz/Azarevich Pottery Workshop decorated, as said by the journalist of *Przegląd Wileński* in the 'native way', up to the proposals of graphic layout of the *Lux Publishers*. Next to painting, sculpture, monument designs, also artistic photography of Bułhak, Siemaszko, Wysocki, and Świętochowska was presented with the comment that it constituted the 'prime section of Vilnius artistic activity'.

Such a wide range of numerous artistic visions allows to show varied trends in the development of the Vilnius art of the 1920s.

Anna Kostrzyńska-Miłosz PhD, lecturer at the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences (IS PAN); she specializes in artistic phenomena of the 19th and 20th century, particularly interior design and artistic crafts, with a special focus on furniture. She is a lecturer at post-graduate studies: History of Art and Contemporary Visual Culture as well as History of Modern Art conducted at IS PAN; also at the History of Cabinetmaking at the Faculty of Historic Wood Conservation at the Warsaw University of Life Sciences (SGGW). Editorial team member of *Journal Art History & Criticism*, Vytautas Magnus University, Kaunas.

Ostatnie spojrzenie na sztukę Wileńską przed II wojną światową: wystawa artystów Wileńskich w Warszawskim Instytucie Propagandy Sztuki (1937)

Dr Dariusz Konstanyń

Polska

Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego

dkwaw@hotmail.com

Od początku lat 20. artyści z Wilna regularnie prezentowali swe prace na wystawach warszawskich, organizowanych przez wileńskie stowarzyszenia – najpierw Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków (WTAP), a od roku 1931 także przez Wileńskie Towarzystwo Niezależnych Artystów Sztuk Plastycznych. Ostatnim warszawskim pokazem malarskich, graficznych i rzeźbiarskich dokonań wilnian była wystawa w Instytucie Propagandy Sztuki, otwarta w październiku 1937 roku – dokładnie piętnaście lat po pierwszej ekspozycji Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków w stolicy. Pokaz nazwano Wystawą Artystów Wileńskich, chociaż dominowały na niej prace artystów należących do WTAP – malarzy Ludomira Sleńdzińskiego, Bronisława Jamontta i Kazimierza Kwiatkowskiego, grafika Jerzego Hoppena oraz rzeźbiarza Stanisława Horno-Popławskiego. Obok nich wystąpili też przedstawiciele wileńskiej „młodzieży”. Malarstwo reprezentowali Janina Oświecimska-Gołubiewowa, Zofia Wendorff-Serafinowiczowa, Kuźma Czuryło, Lew Dobrzyński i Michał Siewruk, zaś grafikę trzej ostatni oraz Leon Kosmulski. Wystawa z 1937 roku była więc swego rodzaju przeglądem przynajmniej części wileńskich sił artystycznych – zarówno tych już znanych i powszechnie uznanych, jak i dopiero stawiających pierwsze kroki na drodze artystycznego rozwoju. Podobnie jak poprzednie ekspozycje wilnian w Warszawie, także i ta spotkała się z żywym zainteresowaniem i komentarzami stołecznych krytyków. Analiza ich wypowiedzi pokazuje przede wszystkim, jak zmieniło się postrzeganie dokonań Sleńdzińskiego i tzw. szkoły wileńskiej – która od początku lat 20. traktowana była jako typowo wileński fenomen artystyczny. Większość recenzentów wyrażała rozczarowanie najnowszymi dziełami czołowego twórcy wileńskiego neoklasycyzmu – Sleńdzińskiego. Wśród prac młodych znajdowali wprawdzie takie, które zapowiadały, że ich twórcy w przyszłości mogą stać się wybitnymi artystami, ale póki co między przedstawicielami

najmłodszych artystów wileńskich nie widzieli nikogo, kto byłby realnym konkurentem dla Sleńdzińskiego i starszych członków WTAP. Dla warszawskich recenzentów wystawa z roku 1937 była dowodem na to, że w środowisku artystycznym Wilna dokonuje się pokoleniowa zmiana, ale tego, jakie będzie oblicze nowej sztuki wileńskiej, na podstawie zaprezentowanych dzieł młodych artystów nie byli w stanie przewidzieć.

Dr **Dariusz Konstantynów** ukończył studia z historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim; pracował w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk, a od 2010 jest wykładowcą w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu w Gdańsku. Zajmuje się historią sztuki drugiej połowy XIX wieku – pierwszej połowy XX, głównie historią życia artystycznego oraz związkami sztuk plastycznych i ideologii. Jest autorem m.in. monografii *Wileńskiego Towarzystwa Artystów Plastyków* (2006) oraz szeregu artykułów publikowanych w pismach naukowych w Polsce i za granicą.

The last glance on Vilnius art before World War II: exhibition of Vilnius artists in Warsaw (Institute of Propaganda of Art, 1937)

Dr. Dariusz Konstantynów

Poland

Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego

dkwaw@hotmail.com

I think it is worth to take a closer look at the last exhibition of Vilnius artists in Warsaw, which took place at the Institute of Propaganda of Arts in the autumn of 1937 – exactly 15 years after the first visit of Vilnius artists in Warsaw. On the one hand, the exhibition from 1937 can be treated as a sample of what in Vilnius art of the late 1930s was considered in the local artistic milieu as the most representative and worthy to show for the Warsaw audience and critics. On the other hand, the analysis of the opinions of Warsaw art critics who spoke about the exhibition shows how the perception of the work of Vilnius artists (and, above all, of Sleńdziński and the so-called Vilnius school,

or Vilnius neoclassicism) changed over the course of 15 years. Generally speaking, it can be said that the exhibition from 1937 played the role of a review of Vilnius artistic forces and the state of the visual arts there, and the conclusion most frequently made by the reviewers was that Vilnius art is in a transitional state, and its future will depend on the young artists who are just taking their first steps on the path of their artistic development. At the moment, however, it is impossible to predict what character it will have.

Dariusz Konstantynów graduated from the history of art at the University of Warsaw; worked at the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences, and since 2010 has been a lecturer at the Institute of Art History of the University of Gdańsk. He deals with the history of art in the second half of the nineteenth – the first half of the twentieth century, mainly the history of artistic life and the relationships between visual arts and ideology. He is the author of, among others, the monograph of the *Vilnius Society of Fine Artists* (2006) and a number of articles published in scientific journals in Poland and abroad.

Studenci i absolwenci wydziału sztuk pięknych USB w Wilnie w polskim Londynie po 1939 roku

Prof. zw. dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz

Polska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Plastyka tak zwanego „polskiego Londynu” – największej po drugiej wojnie światowej polskiej diaspory artystycznej w Europie, obejmująca przede wszystkim malarstwo, grafikę i rzeźbę, w stosunku do polskiej literatury powstałej w Wielkiej Brytanii, do pierwszej dekady XXI wieku rozpoznana była nieporównywalnie gorzej, a proces jej właściwego umiejscowienia w polskiej historii sztuki rozpoczął w latach 90. XX wieku. W powojennym polskim Londynie, najbardziej jednorodną grupę pośród artystów-malarzy, zarówno pod względem formalnym jak i stylistycznym, tworzyli studenci Szkoły Malarstwa Sztalugowego i Grafiki Użytkowej, którą do życia powołał wilnianin Marian Bohusz-Szyszko, przedwojenny student Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i absolwent krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Wokół londyńskiej Szkoły Mariana Bohusza-Szyszki, przez blisko 40 lat ukształtowała się znacząca grupa artystów malarzy i rzeźbiarzy, którzy urodzili się przed drugą wojną światową w Wilnie lub na Wileńszczyźnie – będąc studentami lub absolwentami Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego. W skład tej grupy twórców, wchodziłi tacy artyści jak: Jan Marian Kościółkowski, Janusz Eichler, Halima Nałęcz, Janina Baranowska, Jan Wieliczko – którzy w swojej twórczości stale nawiązywali do tematyki związanej z Wilnem i Wileńszczyzną. Wystąpienie będzie nie tyle próbą przypomnienia – iż po 1945 roku blisko 70% Polaków przybyłych na Wyspy Brytyjskie pochodziła z Kresów: urodzili się lub mieszkali do 1939 roku w województwach wschodnich Drużej Rzeczypospolitej – ale pierwszą próbą pokazania topografii dokonań i dorobku studentów i absolwentów przedwojennego Wydziału Sztuk Pięknych USB – którzy po 1939 roku tworzyli na terenie Wielkiej Brytanii.

Prof. zw. dr hab. **Jan Wiktor Sienkiewicz**, historyk sztuki, krytyk sztuki i kurator. Specjalizuje się w zakresie sztuki i kultury polskiej na emigracji po 1939 roku. Od 2009 roku kieruje Zakładem Historii Sztuki i Kultury Polskiej na Emigracji w Katedrze Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jest autorem, współautorem i współre-

doktorem ponad 200 publikacji, w tym ponad 30 książek dotyczących kultury artystycznej w obrębie polskiej i europejskiej sztuki nowoczesnej a szczególnie polskiej plastyki i polskiego życia artystycznego poza Polską w XX i XXI wieku, m.in.: *Marian Bohusz-Szyszko 1901–1995. Życie i twórczość* (Lublin 1995); *Polskie galerie sztuki w Londynie w drugiej połowie XX wieku* (Lublin–Londyn 2003); *Ryszard Demel. W drodze do tajemnicy światła/exploring the mysteries of light* (Toruń 2010); *Sztuka w poczekalni. Studia z dziejów plastyki polskiej na emigracji 1939–1989* (Toruń 2012); *Artyści Andersa. Continuità e novità* (Warszawa–Toruń 2013 (II wyd. 2014, III wyd. 2016)); *Art of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland & Republic of Ireland in 20th–21st Centuries and Polish–British & Irish Art Relation* (Toruń 2015); *Artyści Andersa. Uratowani z „niełudzkiej ziemi”* (Warszawa 2017); *Stanisław Frenkiel (1918–2001). Katalog prac ze zbiorów Muzeum Uniwersyteckiego w Toruniu* (Toruń 2017); *Paris et les artistes polonais / Paris and the Polish Artists 1945–1989* (Toruń 2018); Celem większości opracowań autorstwa Jan Wiktora Sienkiewicza jest przywrócenie polskiej XX-wiecznej historii sztuki dokonań artystycznych (szczególnie w zakresie plastyki) polskich artystów tworzących na emigracji, a także określenie ich roli i udziału we współtworzeniu dziejów plastyki w krajach, które stały się ich nowymi ojczyznami.

Students and graduates of the fine arts faculty at the Stefan Batory University in Vilnius in the “polish London” after 1939

Prof. dr. habil. Jan Wiktor Sienkiewicz

Poland

The Nicolaus Copernicus University in Toruń

The Polish art in the so-called „Polish London” – the second biggest post-War Polish artistic diaspora in Europe, including mainly paintings, graphics and sculpture – was vastly underappreciated compared to Polish literature that was created in Great

Britain in the same period. In fact, the process of acknowledging it started as late as in the 90s of the 20th century. The most recognized group of Polish artists in the post-War London was created by a Stefan Batory University in Vilnius and an Academy of Fine Arts in Krakow graduate, Marian Bohusz-Szyszko. This school, under Bohusz-Szyszko's tutorage, consisted of artists similar in style and during nearly 40 years of its existence it produced plenty of painters and sculptors, who were born just before the Second World War on the territories of Vilnius and Vilnius County. The group consisted of such fine artists as Jan Marian Kościalkowski, Janusz Eichler, Halima Nałęcz, Janina Baranowska and Jan Wieliczko – who, for the most of their careers, constantly referred to topics related to their homeland area, Vilnius County. This speech is not only a reminder that since 1945, nearly 70% of Poles who arrived in Great Britain came from the Eastern borderlands and had been born or lived in the eastern voivodeships of the Second Polish Republic in years prior to 1939 – but it is also the very first attempt to present the works of those the pre-War Stefan Batory University in Vilnius graduates.

Professor Jan Wiktor Sienkiewicz, art historian, art critic, curator. Specializes in post-1939 Polish culture, history and art created abroad. Directs the Department of History of Art and Culture of Polish Emigration in the History of Art and Culture Faculty at the Nicholas Copernicus University in Toruń. He is the author and co-author of over 200 publications, including 30 books about the Polish artistic culture and modern art, especially within the Polish artistic life abroad in the 20th and 21st century, i.e.: *Marian Bohusz-Szyszko 1901–1995. Życie i twórczość* (Lublin 1995); *Polskie galerie sztuki w Londynie w drugiej połowie XX wieku* (Lublin–Londyn 2003); *Ryszard Demel. W drodze do tajemnicy światła/exploring the mysteries of light* (Toruń 2010); *Sztuka w poczekalni. Studia z dziejów plastyki polskiej na emigracji 1939–1989* (Toruń 2012), *Artyści Andersa. Continuità e novità* (Warszawa–Toruń 2013 (II wyd. 2014, III wyd. 2016)); *Art of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland & Republic of Ireland in 20th–21st Centuries and Polish–British & Irish Art Relation* (Toruń 2015); *Artyści Andersa. Uratowani z „niehumanitarnej ziemi”* (Warszawa 2017); *Stanisław Frenkiel (1918–2001). Katalog prac ze zbiorów Muzeum Uniwersyteckiego w Toruniu* (Toruń 2017); *Paris et les artistes polonais / Paris and the Polish Artists 1945–1989* (Toruń 2018); The main aim of most of Jan Wiktor Sienkiewicz's work is to reinstate the accomplishments of Polish artists living abroad in the 20th century, as well as to describe their role in creating a new artistic reality in countries who have become their new homeland.

Tamsūs laikai, šviesūs vaizdai: Vilniaus dailė ir dailininkai 1939–1941 m.

Prof. dr. (hp) Giedrė Jankevičiūtė

Lietuva

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Vilniaus dailės akademija

giedre.jank@gmail.com

Pranešimo tikslas – atskleisti Vilniaus dailininkų bendruomenės kaitą 1939–1941 m., visų pirma parodant politinių permainų sąlygotus jos pokyčius, kurie lėmė: 1) anksčiau dominavusios lenkų dailininkų grupės marginalizavimą; 2) žydų eliminavimą; 3) lietuvių dominavimą. Dailės gyvenimo formos ir turinys vertinami lietuvių, sovietų ir nacių politinių režimų kaitos kontekste; aptariama dailės institucijų ir organizacijų pertvarka, parodų formos ir turinio ypatumai, muziejų pirkimai, viešieji užsakymai. Socialinės dailės istorijos perspektyvoje siekiama nustatyti dominuojančius lūžio laikotarpio meninius vaizdinius ir įvardinti jų populiarumą salygojusias priežastis; atsižvelgiama tiek į vienas kitą keičiančių politinių režimų įsitvirtinimo siekius ir tam tikslui jų pasitelktas poveikio priemones, tiek į vietinės miestiečių bendruomenės poreikį išsaugoti tapatybės integralumą ir atsispirti prievartinėms permainoms. Bandoma apčiuopti tarpukariu Vilniaus dailėje susiklosčiusios ir įsitvirtinusios stiliaus idiomos sąlyčio su naujomis dailės tendencijomis taškus ir jos patirtas transformacijas.

Prof. dr. (hp) **Giedrė Jankevičiūtė** yra Vilniuje gyvenanti dailės istorikė ir kuratorė, Lietuvos kultūros tyrimų instituto Dailės istorijos ir vizualiosios kultūros tyrimų skyriaus vyriausioji mokslo darbuotoja, Vilniaus dailės akademijos profesorė. Dabartinių jos mokslinių interesų centre – okupuotų šalių meninė kultūra, kurios tyrimus ji yra sutelkusi į XX a. vidurio, tiksliau Antrojo pasaulinio karo metų laikotarpio nuo 1939 iki 1944 m., Lietuvos dailės ir meninio gyvenimo analizę. Tyrimų rezultatus ji nuolat skelbia akademinuose tekstuose ir parodų kataloguose lietuvių ir kitomis kalbomis, šiuo metu rengia juos apidendrinančią monografiją.

Dark times, bright images: Vilnius' art and artists during 1939–1941

Prof. dr. (hp) Giedrė Jankevičiūtė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

Lithuanian Culture Research Institute

giedre.jank@gmail.com

The presentation seeks to reveal the transformations which occurred in the community of Vilnius' artists from 1939 to 1941, first of all by showing the changes brought about by the political changes that led to: (1) the marginalization of the former dominant group of Poles; (2) the elimination of Jews; (3) the dominance of Lithuanians. The forms and content of artistic life are viewed in the context of changing political regimes of Lithuanians, Soviets and Nazis. The reorganization of art institutions and organizations, peculiarities of form and content of art exhibitions, museums acquisition strategies and public commissions are overviewed. The dominant artistic imagery and the reasons behind their popularity are investigated from the perspective of the social art history; both the interchangeable political aspirations and the means of their implementation, and the efforts of the local urban community to preserve the integrity of their identity resisting against the forced changes, are taken into account. An attempt is made to discern the points of contact of the forced innovations and stylistic idiom formed and established in Vilnius art during the interwar period.

Prof. dr. (hp) **Giedrė Jankevičiūtė** is an art historian and curator, based in Vilnius. She is a leading research fellow at the Art History and Visual Culture Department of the Lithuanian Institute for Culture Research, and professor of art history in Vilnius Art Academy. Her current field of interest lies in artistic culture of occupied countries; she explores this topic focusing on the situation of Lithuania in the middle of the 20th century, namely during the period of the Second World War from 1939 till 1944. The results of this research were published in the several academic papers and exhibition catalogues, and the research will conclude in the form of monograph.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines for writing notes.